

3. Ladyvir, S.O. (2015). Pole cinnisnyx oriyentacij starshyx doshkilnykiv [Value orientation field for senior preschoolers]. *Vykhovatel-metodyst doshkilnogo zakladu – Educator-methodist of preschool institution*, 8, 11–15. [in Ukrainian].
4. Ladyvir S. (2013). *Radist rozvytku. Vzayemodiya doroslogo z dytynoyu [The joy of development. Interaction of an adult with a child]*. Kyiv : Redakciyi gazet z doshkilnoyi ta pochatkovoyi osvity. 128 s. [in Ukrainian].
5. Pirozhenko, T.O., Ladyvir, S.O., L. I. Solovjova et. al. (2016). *Kompas u sviti cinnisnyx oriyentacij doshkilnyka [Compass in the world of precious child value orientations]*. Kyiv : Vydavnychyj dim «Slovo». 56 s. [in Ukrainian].
6. Pirozhenko T.O. (2010). *Osobystist doshkilnyka: perspektyvy rozvytku [Preschooler's personality: prospects for development]*. Ternopil : Mandrivecz. 136 s. [in Ukrainian].

УДК 159.922.73 – 053.4 (043.3)

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗУМІННЯ БАТЬКАМИ
ЗНАЧЕННЯ ІГРОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ ДЛЯ РОЗВИТКУ
КОМУНІКАЦІЇ ЇХ ДІТЕЙ**

Мельник І.С.

кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології

Педагогічного інституту Київського університету

імені Бориса Грінченка

Щербата В.Г.

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної, вікової

та соціальної психології Національного університету

«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Стаття присвячена розкриттю психологічних особливостей розуміння батьками дітей дошкільного віку з порушеннями у сфері комунікації ролі гри як одного з важливих засобів подолання цих порушень. У статті охарактеризовано поширені у психологічній літературі підходи до вивчення гри як важливого чинника розвитку комунікації дітей дошкільного віку.

Проаналізовано наукові дослідження ігрової взаємодії дорослих і дітей як засобу подолання проблем у комунікації різних категорій дітей. Здійснено кількісну та якісну психологічну характеристику результатів опитування батьків дітей із порушеннями у комунікації стосовно розуміння ними ролі гри у подоланні цих порушень. Намічено перспективи дослідження з даної проблематики.

Ключові слова: мовлення, комунікація, порушення комунікації, гра, ігрова взаємодія батьків із дитиною.

Мельник И.С., Щербатая В.Г. Психологические особенности понимания родителями значения игрового взаимодействия в развитии коммуникации их детей.

Статья посвящена раскрытию психологических особенностей понимания родителями детей дошкольного возраста с нарушениями в сфере коммуникации значения игры как одного из важных средств преодоления этих нарушений. В статье проанализированы распространенные в психологической литературе подходы к изучению игры как важного фактора развития коммуникации детей дошкольного возраста. Отмечены научные исследования особенностей игрового взаимодействия взрослых и детей как средства преодоления трудностей и проблем в коммуникации различных категорий детей. Осуществлено количественную и качественную психологическую характеристику результатов опроса родителей детей с нарушениями в коммуникации относительно понимания ими роли игры в преодолении этих нарушений. Намечены основные перспективы исследования по данной проблематике.

Ключевые слова: речь, коммуникация, нарушение коммуникации, игра, игровое взаимодействие родителей с ребенком.

Melnyk I.S., Shcherbata V.G. Psychological peculiarities of parents understanding the importance of play interaction in the development of communication of their children.

The article is devoted to the disclosure of the psychological characteristics of understanding by parents of preschool children with disabilities in the sphere of communication the meaning and role of the game as one of the important means of overcoming these disorders. The article describes the approaches to the study of games that are common in psychological literature as a factor in the development of communication of children of preschool age. Scientific studies of the features of the game interaction between adults and children as a means of overcoming difficulties and problems in communication of various categories of children are noted. A qualitative and quantitative psychological characteristic of the results of a survey of parents of children with disabilities in communication regarding their understanding of the role of the game in overcoming these violations has been implemented. The main prospects for research on this issue are highlighted.

Key words: *speech, communication, communication disorder, game, game interaction of parents with a child.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Розвиток комунікативної сфери є одним із основних завдань у психічному розвитку дитини. Адже, від вміння взаємодіяти з оточуючими людьми залежить весь процес соціалізації дитини, її входження в майбутнє самостійне життя. Однак, на сьогодні все частіше можна зустріти дітей, які потребують розвитку комунікативних вмінь: налагоджувати контакт з дорослими і однолітками, обмінюватися зі співрозмовником невербальними сигналами, вести невимушений діалог тощо. Це діти з порушеннями комунікації. Значну їх частину становлять, насамперед, малюки з розладами аутистичного спектру, розладами дефіциту уваги з гіперактивністю, з руховою розгальмованістю, з багатьма логопедичними проблемами, наприклад, алалією. Такі малюки не можуть самостійно налагодити повноцінну комунікацію з оточенням, тому їм безперечно потрібна спеціалізована допомога. Досить часто батьки, не знаючи як себе поводити з такими дітьми, ведуть їх до спеціалістів, очікуючи відразу хорошого результату. Це дуже

добре, що на сьогодні підвищилась активність батьків у прагненні якомога раніше визначити, що з їх дитиною, допомогти їй зараз, не очікуючи, що вона «переросте». Та увага батьків наразі більше спрямована на пошук хороших спеціалістів, на очікування найбільших результатів саме від них, а між тим, результати роботи можуть бути значно ефективніші, якщо самі батьки будуть розуміти проблеми їх дітей і будуть «озброєні» достатнім арсеналом знань і умінь у цій сфері.

Одним із дієвих і доступних для використання безпосередньо батьками засобів налагодження комунікації дітей є гра. Однак численні спостереження показують, що батьки дітей із порушеннями комунікації доволі часто недооцінюють її роль у цьому процесі. Це й підштовхнуло нас до організації більш детального вивчення даного аспекту. Вивчення того, як батьки розуміють комунікативні порушення у їх дітей та які засоби використовують для їх подолання, зокрема, що вони знають про дитячу гру і як організують ігрову взаємодію з власними дітьми вдома, і на цій основі побудова в майбутньому правильного вектору роботи з ними становить значний інтерес для нашого дослідження. Саме ці актуальні проблеми і піднімаються у даній статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ігрова терапія є неоціненним засобом для прискорення біологічного дозрівання мозку і якісного розвитку всіх психічних функцій у дошкільному дитинстві. Так, американський психіатр і засновник Національного інституту гри Стюарт Браун стверджує, що більш за все на складність будови мозку впливає кількість годин, проведених у грі. Гра – це природний двигун розвитку. Коли нейрони задіюються разом, вони формують більш сильні провідні шляхи, оскільки мозок працює за принципом «не використовувати – означає втратити». Моторні, перцептивні, когнітивні, соціальні та емоційні зони мозку інтегруються та взаємодіють одна з одною, коли дитина грає. Вибудовуються складні нейронні шляхи, які стають основою розвитку здатності вирішувати проблеми, яка є такою необхідною у школі та

дорослому житті. Коли маленькі діти грають, вони діють методом спроб і помилок та формують нові зв'язки між об'єктами. Із дефіцитом гри пов'язують всебічні проблеми когнітивного, емоційного, мовленнєвого і фізичного розвитку, у тому числі й проблеми з саморегуляцією та контролем власної поведінки. Навички критичного мислення, комунікації, мовлення, самовираження і пізнання розвиваються за допомогою гри [1].

Особливого значення у дослідженнях із вікової психології приділялось розвитку комунікативної сфери у суто дитячих видах діяльності, що знайшло відображення у роботах таких дослідників, як О.М. Леонт'єв, О.В. Запорожець, О.П. Усова, Д.Б. Ельконін. Проблеми гри як чинника розвитку комунікативної сфери у дітей дошкільного віку досліджувались у роботах Д.Б. Ельконіна, П.П. Блонського, Д.В. Менджерницької, К.О. Абульханової-Славської, В.Л. Роменця, В.О. Моляко, Н.В. Чепелевої, Т.О. Піроженко, В.К. Котирло, С.П. Тищенко, Т.М. Титаренко, С.Є. Кулачківської, С.О. Ладивір, К.В. Карасьової. Особливу роль у розвитку комунікативної активності дитини вчені відводять сюжетно-рольовій грі. По-перше, саме в такій грі дитина переносить дію з одного предмета на інший під час перейменування предмета, що виступає засобом моделювання людських дій. По-друге, вона бере на себе роль дорослого під час відтворення сенсу людської діяльності за допомогою узагальнених і скорочених дій, що виступає як засіб моделювання соціальних стосунків [5].

Якщо говорити про значення гри для розвитку дітей, які вже мають порушення у сфері комунікації, то тут також є досить ґрунтовні дослідження. Зокрема, В.В. Лебединський, О.С. Нікольська, вивчаючи психологічні особливості дітей із аутистичними порушеннями, наголошували на корекційній роботі з орієнтацією на афективну сферу дитини, що можна досягти шляхом залучення дитини в ті види діяльності, які важливі для неї, передусім в ігрову [2]. С. Грінспен, С. Уідер розробили підхід DIR/floortime ґрунтуючись на принципах якого будується емоційно значима взаємодія дорослого з дитиною, передусім у процесі ігрової діяльності, що сприяє

подоланню порушень у сенсомоторній та комунікативній сферах дитини і створює фундамент для здорового розвитку всієї її особистості) [6]. Дж. Айрес, У. Кислінг досліджували особливості включення елементів ігрової діяльності у процес сенсорної інтеграції дітей із комунікативними порушеннями [7]. Д. Макнамара, Г. Ньюфелд наголошували на ролі гри та емоційної прив'язаності дитини до значимого дорослого у корекції тих чи інших порушень розвитку [1].

Однак, незважаючи на достатню кількість наукових досліджень у цій сфері, у практиці роботи з такими дітьми гри відводиться чи не останнє місце. Батьки дітей із порушеннями комунікації більше уваги приділяють формуванню академічних навичок, а на гру часу «не вистачає». А між тим, таких дітей потрібно «навчити» грати, оскільки самостійно і природно вони, так як їх однолітки без порушень у сфері комунікації, зробити цього не зможуть. Для допомоги таким дітям необхідно, щоб батьки розуміли значення гри у цьому процесі, етапи її розвитку, мали достатній арсенал ігор і знали способи, як саме можна ефективно грати зі своєю дитиною для корекції у неї комунікативних порушень.

Мета статті – здійснити аналіз результатів опитування, спрямованого на виявлення особливостей розуміння батьками ролі гри щодо подолання порушень у комунікації їх дітей.

Коли саме можна говорити про те, що конкретна дитина має порушення у сфері комунікації? Для того, щоб виявити такі порушення, мати привід звернутися до спеціалістів та включитися якомога швидше у процес їх подолання, батькам необхідно визначити такі моменти:

- чи легко дитина вступає у близькі стосунки, чи шукає вона товариства тих дорослих, з якими їй по-справжньому комфортно, наприклад, батьків або тих, хто про неї піклується. Якщо так, то чи демонструє вона задоволення від близьких стосунків.

- чи спілкується дитина з допомогою жестів і емоційних сигналів. Чи залучена вона в постійний потік взаємних емоційних сигналів, таких як посмішки, кивки та інші спільні жести.

- коли дитина починає говорити, то чи вимовляє вона слова усвідомлено, чи насичені ці слова емоціями і бажаннями.

Якщо ці три базові здібності – встановлення близьких стосунків, постійний обмін емоційними жестами і використання ранніх слів або знаків із емоційним навантаженням – відсутні, слід терміново звернути на це увагу. Те, якою мірою ці три ключові процеси відхиляються від норми, визначеної для відповідного віку, може служити показником наявних проблем у сфері комунікації, що можуть бути викликані розладами аутистичного спектру, розладами дефіциту уваги з гіперактивністю, руховою розгальмованістю або логопедичними проблемами.

Нами було організовано опитування батьків, які не змогли відповісти позитивно на означені вище питання, і звернулися до спеціалізованого мовленнєвого центру за допомогою, оскільки їх діти демонстрували ті чи інші порушення у сфері комунікації. Нас цікавило, насамперед, те, як ці батьки взаємодіють з дитиною вдома, що знають про дитячу гру, її види і чи грають вони з власною дитиною цілеспрямовано для того, щоб налагодити процес комунікації з нею. У опитуванні взяли 15 батьків дітей дошкільного віку (віковий діапазон дітей від 3 до 6 років). Опитування проводилось на базі спеціалізованого Центру для дітей із порушеннями мовлення ГО «Відкритий світ» м. Чернігова.

Проаналізуємо отримані результати. Як показало наше дослідження, сутність дитячої гри більшість батьків описують, як взаємодію дитини з іншою дитиною або дорослим за певними правилами з використанням різноманітних предметів та іграшок, як діяльність, спрямовану на копіювання поведінки дорослих та пізнання навколишнього світу (80% батьків). Тобто, в цілому, батьки розуміють, що таке гра. Однак тільки деякі з опитаних батьків змогли назвати види ігор, в які може грати дитина. Замість

узагальненої характеристики видів ігор (такі як сенсорні, сенсомоторні, сюжетні, сюжетно-рольові, дидактичні, рухливі та ін.) батьки називали конкретні ігри (наприклад, гра з м'ячем, «доганялки», «хованки», «гуси-лебеді», гра з піском, настільні розвивальні ігри та ін.).

Ніхто з батьків не зміг відповісти, як розвивається дитяча гра в нормі і який етап розвитку гри актуальний для їх дитини на даний час. Однак, відомо, що дитяча гра розвивається за своїми законами. Ще Е. Еріксон говорив, що гра починається з власного тіла дитини і поступово поширюється на всі сфери її життя. Перший ступінь розвитку гри – це сенсорна гра, тобто гра на рівні різних сенсорних систем (зорової, слухової, тактильної, пропріоцептивної, вестибулярної). Вона покликана насичувати й налаштовувати на правильну роботу всі ці системи. Починається вона із пасивних сенсорних ігор (формування реакцій на зовнішні стимули, вміння відгукуватися на них). Потім вже йдуть активні сенсорні ігри, які вже є дослідницькими і покликані давати інформацію як про своє тіло, так і про оточуючий світ. Далі приблизно з 9-12 місяців життя з'являються предметно-маніпулятивні ігри, які насичені багатьма діями та спрямовані на активне пізнання світу. У таких іграх досліджуються механізми дії предметів і зароджуються причинно-наслідкові зв'язки між явищами навколишнього світу. Поступово ігри переростають у сюжетні, тобто з'являються ідеї. Дитина придумує ту чи іншу гру для того, щоб отримати певний результат, досягти конкретної цілі. Саме тут з'являється символічна гра. Приблизно в 2,5 роки дитина починає використовувати предмети не за їх прямим призначенням, тобто предмети-замінники. Насамкінець, ігри дітей стають сюжетно-рольовими. Тут вже потрібні комунікативні навички, розуміння соціальних відносин. Але все це неможливо без активного проходження дитиною попередніх етапів гри. Для розуміння соціальних відносин потрібний високий ступінь розвитку символічного мислення.

Зазвичай діти з труднощами в розвитку комунікативної сфери мають відмінності і затримку на більш ранніх етапах розвитку дитячої гри. Було б

добре, якби батьки змогли визначити актуальний рівень розвитку гри їх дитини і з цієї точки розширювати діапазон сценаріїв та ігрових дій. Наприклад, є дитина, яка катає машинку назад-вперед. Необхідно розуміти, чи вона таким чином стимулює свої зорові аналізатори (знаходиться на рівні сенсорних ігор), чи знаходиться на етапі пізнання механізмів (етапі предметно-маніпулятивних ігор), або ж уявляє, як машина буксує у снігу (планує сюжетну гру). Та як показало наше опитування, батьки не розуміють цих нюансів і часто форсують події, нав'язуючи своїй дитині відповідний даному віку етап гри (наприклад, намагаються нав'язати дитині сюжетні чи навчально-розвивальні ігри замість того, щоб пограти з нею у прості сенсорні ігри, яких вона на даний час більше потребує).

Позитивним є те, що всі батьки погодилися з тим, що дитяча гра є дуже важливою у дитячому віці. Всі батьки сказали про те, що їх дитині потрібно гратися, і більшість наголосили, що це необхідно їй, щоб навчитися взаємодіяти з людьми. Однак на питання про те, що розвиває гра, відповіді переважно були такі: «мислення», «увагу», «певні вміння і навички», «слідування правилам», «самостійність». Про те, що гра, насамперед, розвиває соціально-комунікативні навички, згадали невеликий відсоток батьків (20% опитаних). Таким чином, прослідковується невідповідність у відповідях батьків. З одного боку, батьки нібито розуміють значення гри у процесі розвитку комунікативної сфери дитини, наголошують на її важливості для вдосконалення вмінь дитини взаємодіяти з іншими. З іншого боку, вони підсвідомо відводять дитячій грі першочергову роль у розвитку тих чи інших психічних функцій, підкреслюючи таким чином її навчально-розвивальний характер, і меншу роль – у розвитку всієї особистості дитини і її комунікації та взаємодії з оточуючими людьми. Крім того, підтвердженням даних висновків є й те, що на питання «Проводячи вільний час з дитиною вдома Ви більше пропонуєте їй завдання навчального характеру чи організовуєте вільну спільну гру?» більшість батьків відповіли: «Завдання навчального характеру більше» (70% батьків).

Цікаво, що при всьому цьому батьки розуміють, що в їхніх дітей є проблеми з комунікацією, і називають, які саме. Так, на питання «Чи є у Вашої дитини проблеми з мовленням та комунікацією і в чому це виражається?» були отримані такі відповіді: «Може не реагувати на інших людей», «Не все розуміє для свого віку і тому не може повноцінно розмовляти», «Сам щось робить замість того, щоб попросити допомоги» та ін.

Досить цікаві відповіді були отримані нами на наступну серію запитань опитувальника: «Чи граєте Ви зі своєю дитиною вдома? Якщо так, то в які ігри і яким чином це відбувається?», «Якщо Ваша дитина грається самостійно, то чи включаєтесь Ви в таку гру? Якщо так, то на скільки часто і як?», «Якщо Ваша дитина демонструє неприйнятну для Вашого розуміння гру (наприклад, стереотипні одноманітні дії з іграшками чи недоцільні рухи), то як Ви реагуєте на такі прояви?». Всі батьки відповіли, що звичайно вони грають зі своєю дитиною вдома. Батьки називали переважно такі ігри, як: катання машин по треку або один одному, кидання м'яча, «доганялки», ліплення фігур з тіста або кінетичного піску, малювання та читання книжок. Але при цьому більшість батьків відповіли, що коли їх дитина грає сама, то вони рідко включаються в її гру. Тобто, слід відмітити, що батьки в основному пропонують дитині види ігор, які вважають за потрібне, а коли дитина організовує власну гру самостійно, то вони її не підтримують. Більше того, від неприйнятних для їх розуміння ігор батьки переважно відволікають свою дитину, кажуть, що "так не можна робити" та намагаються спрямувати увагу дитини на щось інше. Така поведінка характерна для 70% опитаних батьків. Але ж для розвитку комунікації дітей, які мають певні порушення у цій сфері, такі дії батьків, на наш погляд, є неприйнятними. Слід, навпаки, не нав'язувати свої правила, а включитися в гру дитини, навіть якщо вона буде і не зовсім прийнятна з точки зору «здорової» комунікації, і поступово вводити свої нові ігри, орієнтуючись на реакцію самої дитини. Саме за таких

умов можна сподіватися на швидше налагодження контакту з дитиною та повноцінне формування у неї навичок адекватної комунікації.

Зазначимо, що дане дослідження ніяк не претендує на статистичну значимість, оскільки кількість опитаних батьків невелика. Однак таке пілотажне дослідження визначило перспективи наших подальших наукових пошуків і дозволило нам виявити необхідність залучення більшої кількості досліджуваних у подальшому для детальнішого вивчення окремих аспектів даної проблеми.

Висновки та перспективи дослідження. Таким чином, у даній статті здійснено опис виявлених особливостей розуміння батьками ролі гри у подоланні порушень комунікації їх власних дітей. Встановлено, що батьки розуміють важливість гри для розвитку комунікації їх дітей. Однак таке розуміння виявилось досить поверховим та розмитим, оскільки більшість батьків чітко так і не відмітили важливого значення гри саме для розвитку соціально-комунікативних навичок дітей, вказуючи, у першу чергу, на її роль у розвитку тих чи інших психічних функцій. З іншого боку, батьки не досить чітко розуміють, як саме грати з дитиною, як максимально ефективно можна будувати ігрову взаємодію, щоб сприяти розвитку її комунікативної сфери, знаючи при цьому, що у їх дітей спостерігаються порушення комунікації. Про це свідчать відповіді, що батьки досить рідко приєднуються до самостійних ігор дітей, відволікають їх увагу від неприйнятних для їх розуміння ігор, наполягають на своїх іграх, в основному, навчально-розвивального характеру замість того, щоб підключитися до ігор дитини, розширюючи їх та поступово привносячи свої елементи.

Отримані результати визначили подальші перспективи дослідження даного питання. Наступний крок у напрямку його вивчення ми вбачаємо у наданні практичних рекомендацій батькам щодо організації ефективної ігрової взаємодії з їх дітьми, які мають труднощі комунікації.

Література

1. Дебора Макнамара. Покой, игра, развитие. Как взрослые растят маленьких детей, а маленькие дети растят взрослых. Москва : «Ресурс», 2016. 317 с.
2. Лебединский В.В., Никольская О.С., Баенская Е.Р., Либлинг М.М. Эмоциональные нарушения в детском возрасте и их коррекция. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1990. 197 с.
3. Марінушкіна О.Є., Замазій Ю.О. Порадник практичного психолога. Харків : Видавнича група «Основа», 2007. 240с.
4. Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: навч.-метод. посіб. для студентів напрямку підготовки «Дошкільна освіта». Київ: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. 288с.
5. Карасьова К. В., Піроженко Т. О. Ігровий простір дитини. Київ: Шк. світ, 2011. 128с.
6. Стенли Гринспен, Серена Уидер. На ты с аутизмом. Москва : Теревинф, 2016. 512с.
7. Э. Джин Айрес Ребенок и сенсорная интеграция. Понимание скрытых проблем развития. Москва: Теревинф, 2009. 272с.

References

1. Dehora Maknamara (2016). *Pokoj, igra, razvitie. Kak vzroslye rastyat malenkix detej, a malenkie detyi rastyat vzroslyx* [Peace, game, development. As adults raise small children, and small children raise adults]. Moscow : Resurs/ 317 s. [in Russian].
2. Lebedinskij, V.V., Nikolskaya, O.S., Baenskaya E.R. & Libling, M.M. (1990). *Emocionalnye narusheniya v detskom vozraste i ix korrekciya* [Emotional disorders in childhood and their correction]. Moscow: Izd-vo Mosk. un-ta. 197 s. [in Russian].
3. Marinushkina, O.E, Zamazij, Y.O. (2007). *Poradnyk praktychnogo psykologa* [Advisor to a practical psychologist]. Kharkiv: Vydavnycha grupa «Osнова». 240 s. [in Ukrainian].

4. Karasiova, K.V., Pirozhenko, T.O. (2011). *Igrovyj prostir dytyny [The game space of the child]*. Kyiv : Shk. svit. 128 s. [in Ukrainian].
5. Stenli Grinspen, Serena Uider (2016). *Na ty s autizmom [On you with autism]*. Moscow : Terevynf. 512 s. [in Russian].
6. Dzhyn, E. Ajres (2009). *Rebenok i sensornaya integraciya. Ponimanie skrytyx problem razvitiya [Child and sensory integration. Understanding the hidden problems of development]*. Moscow : Terevynf. 272 s. [in Russian].

УДК 373-056,2/3

**ГОТОВНІСТЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ВЗАЄМОДІЇ З
ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ**

Михальська С. А.

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри корекційної педагогіки та інклюзивної освіти

Кам'янець-Подільського національного університету

імені Івана Огієнка

[orcid.org/ 0000-0001-7435-8791](https://orcid.org/0000-0001-7435-8791)

У статті представлено аналіз стану розробки проблеми готовності дошкільника до взаємовідносин з дітьми з особливими освітніми потребами. Зроблено висновок, що в даний час виникає проблема небажання до спілкування і взаємодії з дітьми з особливими освітніми потребами серед дошкільників. Зазначено, що навчання в інклюзивних групах допомагає дітям із особливими освітніми потребами позбутися почуття ізольованості, сприяє зникненню соціальних бар'єрів та інтеграції в соціум. Результати дослідження показали низький рівень готовності дітей до взаємодії з однолітками з особливими освітніми потребами, майже третина дітей відчуває страх перед дітьми з особливими освітніми потребами, проте, більше половини опитаних дітей старшого дошкільного віку виявили готовність спілкуватись та товаришувати з дітьми з особливими освітніми потребами.